PREDICATUL MODAL ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Ştefan GĂITĂNARU
Universitatea din Piteşti
stefan_gaitanaru@yahoo.com

Abstract: As a consequence of the predicate typology reorganisation in Romanian language, the present study describes the modal predicate with its two subcategories (the verbal modal predicate and the adverbial modal predicate). This is a new approach proposing a syntactic unification of the structures of modality in terms of semantic and formal similarity. Thus, the arguments with a view to depredicatization of modalising adverbs are reconsidered, which coincides (except for the denominations) with the standing of the actual normative work.

Keywords: complex predicate, modality, modal adverb, connector, phrastic

1. Despre tipologia predicatului

În stabilirea tipurilor de predicat se ţine cont de forma structurii şi de partea de vorbire prin care se exprimă. Se disting astfel, după formă, predicatul simplu şi predicatul complex.

Predicatul simplu este verbal şi interjecţional. Conform GALR, 2008 şi predicatul adverbial este simplu. În realitate, el este un predicat modal complex, grupându-se cu propoziţia subordonată care-i urmează, ca şi în cazul verbelor modale: ***Poate să vină*** *mâine;* ***Poatecă vine*** *mâine.*

La rândul lui, predicatul complex este de trei feluri. Ca denumire, nu poate fi acceptată inovaţia terminologică din Gramatica Academică, întrucât supraliciteazăcoeficientul de adecvare (principiul economiei limbii) din terminologia modernă. A se compara *predicat nominal* cu *predicat verbal complex cu operator copulativ.*

La o observaţie elementară, denumirile se pot simplifica dacă se ţine cont de operatorul care poartă mărcile predicaţiei: predicat copulativ, predicat modal, predicat aspectual.

Aceste trei tipuri de predicate au următoarele trăsături: sunt compuse din operatorii care poartă mărcile predicativităţii şi din alte funcţii sintactice, realizate la nivel propoziţional (nume predicativ: *Problema este* ***aceasta***; complement direct: *El poate* ***veni****; El termină* ***de scris***; subiect: *Trebuie* ***citit*** *în fiecare zi*) şi la nivel frastic (predicativă: *Problema este* ***că n-a venit***; completivă directă: *El poate* ***să vină****; Colegul a început* ***să scrie***; subiectivă: *El poate* ***că vine****; Cursanţii trebuie* ***să asculte prelegerea...***).

În conformitate cu aceasta, aşa-zisul *predicat modal complex cu operator pasiv* este în realitate un predicat verbal simplu, exprimat printr-un verb la diateza pasivă, fără alte funcţii la nivel propoziţional şi frastic.

2. Predicatul modal este un predicat complex, alcătuit din operatorii (verbele şi adverbele) de modalitate şi un verb care îl completează semantic şi care, în virtutea componentei sale semantice,

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)

instituie, la nivel propoziţional sau frastic, o altă poziţie sintactică : complement direct, completivă directă (*Poate **citi**; Poate **să citească***); o subordonată subiectivă (*Cărţile trebuie **să fie citite**; Poate **că citeşte***) sau un predicativ suplimentar (*Cărţile trebuie **citite***). În funcţie de natura operatorilor, este de două feluri :predicat modal verbal (*George poate **să vină***) şi predicat modal adverbial (*George poate **că vine***).

2.1. Predicatul modal verbaleste alcătuit din verbele operator de modalitate şi poziţii sintactice care nu-i sunt specifice, aşa cum se întâmpla la operatorii copulativi.

Principalii modalizatori implicaţi în structura acestui tip depredicat sunt verbele *a putea, a trebui, a avea, a fi, a părea, a-i veni*[1]. Există şi alte verbe cu sens modal (deontic, voliţional, apreciativ), dar prin considerarea conţinutului lor lexical, mai mult sau mai puţin evident, nu au fost trecute în rândul semiauxiliarelor : *a şti, a crede, a vrea a dori, a-i plăcea…*[2].

În diferitele faze ale limbii române, operatorii modali puteau fi urmaţi de verbe la infinitiv : ***Poate veni** mâine ; Se chibzui mult dacă **trebuie a porni** războiul ; Nimeni **n-avea a se teme** de nimic ; Nimic **nu ai a spune** ; Mi-**era** acum **a scăpare** de dânsul ; **Nu părea a avea** 20 de ani; Mie **nu**-mi **vine a râde***[3].

Frecvent, se întâlnesc enunţuri cu supinul, mai puţin la verbul *a putea : El pricepuse ce**avea de făcut; **Nu** mai **are** nimic **de spus**; **Nu** mai **era** nimic **de discutat, era de făcut***.

Componenta semantică din structura acestui predicat poate fi complement direct sau subiect în funcţie de tranzitivitatea/ intranzitivitatea verbului.

Verbul *a trebui* se întrebuinţează în limba actuală cu participiul verbelor tranzitive : *Trebuie (să fie) **făcute** socotelile*. Supinul, care se construieşte fără prepoziţie, nu se poate confunda cu participiul, fiind întâlnit la verbele intranzitive, care nu pot forma pasivul : *Trebuie **mers** mai repede ; Trebuie **ajuns** la timp*.

Dialectal, diferenţa nu se face, fiind implicată de fiecare dată prepoziţia : *Trebuie totuşi **de menţionat** că limbajul Prolog este numai un caz particular ; Ar trebui **de întrebat** Prologul dacă orice oraş posibil e legat cu Parisul*[4].

La nivel frastic, toţi operatorii modali se construiesc cu conjunctivul : *Poate **să vină**; Trebuie **să plece**; Avea **să plece** mâine; Avionul era **să se prăbuşească**; Îmi venea **să mă ridic** şi **să plec***.Se înţelege că distingerea dintre completiva directă şi subiectivă se face tot în funcţie de tranzitivitate.

Câteva lucruri rămân de precizat.

---

[1] Cf. V. Guțu Romalo, 2013, pp. 25-26
[2] GALR, II, 2008, pp. 722-724
[3] Cf. și V. Guțu Romalo, 2013, p. 12-24
[4]V. Cotelea, 2000, p.20, 40

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)

O expresie de tipul *Am să plec* a fost interpretat, în gramaticile de uz curent, ca formă de viitor popular a verbului *a pleca*. Interpretarea intră în contradicţie cu alte forme ale aceleiaşi expresii, de exemplu*Avea să plece*, care nu mai putea fi încadrată la viitor şi la nicio altă categorie morfologică a verbului. Interpretarea verbului *a avea* ca operator modal în astfel de contexte (şi în enunţul *Am să plec = Trebuie să plec*), în cadrul unui predicat modal,este de preferat.

Anumite verbe (*a putea, a trebui*) realizează, în prezenţa marcatorului sintactic (a conectorului) *să* poziţia de predicat modal verbal ; când conectorul este *că*, participă la formarea predicatului modal adverbial : *Poate să vină în zori ; Poate că va veni în zori ; Trebuie să asculte de experţi ; Trebuie că vine ploaia fiindcă mă dor picioarele*. De altfel, referitor la al doilea verb, s-a arătatcă "*Forma de persoana a III-a a indicativului are uneori, valoare adverbială*"[5].

Trebuie semnalate, de asemenea, două trăsături contrare ce caracterizează predicatul modal verbal. Una, care vizează toţi operatorii, se referă la procedeele de coeziune a grupului, constând în deplasarea actanţilor (subiect, complemente), ca actanţi ai întregului grup, în faţa operatorului*: Poate veni băiatul - Băiatul poate veni; Îl poate aduce; Mi-l poate aduce; Trebuie să vină Maria - Maria trebuie să vină*.

În cazul verbelor *a trebui*, *a fi* avansarea subiectului în faţa grupului a determinat acordul prin atracţie, din hipercorectism, cu verbul-operator : *Trebuia (era necesar) să citească studenţii cărţile – Studenţii trebuiau să citească; Copiii erau să cadă.*

GALR a considerat că acest acord prin atracţie ("*tendinţa de a acorda verbul a trebui, la origine unipersonal, cu subiectul*"[6]), în enunţuri precum *Copiii trebuiau să plece, Ei trebuiau pedepsiţi ...* a produs o reorganizare, o schimbare de statut morfosintactic. Întrucât organizarea internă nu mai este transparentă, astfel de expresii sunt (singurele dintre toate structurile modalităţii) neanalizabile :

"*Se preferă însă soluţia ansamblului ca grup sintactic neanalizabil atunci când structura nou-creată (prin avansare, reorganizare, schimbare de statut morfosintactic) devine opacă şi dificil/imposibil de segmentat (vezi : Copiii trebuiau să plece ; Ei trebuiau pedepsiţi, Copiii erau să cadă)*"[7].

O expresie nu este analizabilă sau neanalizabilă prin decizie, ci prin natura ei. Astfel, expresii ca *a luat-o la sănătoasa, a-şi face de cap*… sunt neanalizabile pentru că elementele şi-au alterat proprietatea semantică. În schimb, în enunţul *Ei trebuiau să plece* : *ei* este subiect ; *trebuiau* este operatorul modal, purtătorul mărcilor predicativităţii ; *să plece* este propoziţie subordonată. Problema este dacă propoziţia este completivă

[5]V. Guţu Romalo, 2013, p. 11
[6]*Ibidem*, p. 14
[7]GALR, II, 2008, p. 264

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)

directă sau subiectivă. Întrucât verbul *a trebui* este întotdeauna intranzitiv, subordonata rămâne subiectivă, cu semnalarea acordului prin atracţie (structura se regăseşte, analizabilă, în acelaşi exemplu, cu subiectul la singular : *El trebuia să plece*).Astfel de acorduri prin atracţie (neacceptate de norma literară) se întâlnesc în diferite stiluri funcţionale ale limbii române: *Am trebuit să cer paşaport de la postelnic ; Eram să vă tai pe amândoi*[8].

Istoria acestul acord fals, prin atracţie, din hipercorectism, este veche. În 1930, Al Graur semnala :

"*Profitând de ocazia că transformarea lui trebuie în verb personal nu este încă înfăptuită, Academia sau Ministerul Instrucţiunii ar trebui să intervină ca să împiedice această tendinţă şi să menţină forma veche şi logică*"[9].

Rămâne numai concluzia că un acord fals nu schimbă structura sintactică a frazei.

A doua trăsătură, care arată mobilitatea structurii, este posibilitatea de a intercala între cele două componente ale grupului (cu excepţii : de exemplu *a putea* + infinitiv) alte elemente de discurs *: Ei trebuiau, în scurt timp, să se prezinte la vamă; Pot, încă o dată, să fac exerciţiul; N-am alţi bani să-ţi aduc; N-am altă problemă de rezolvat; Mai e acum, încondiţiile astea, de cumpărat?Copiii erau cât pe-aci să cadă.*

Modalitatea de analiză a unor enunţuri ca *Neputând să plece, a telefonat,* a fost, se pare, piatra de încercarea teorieipredicatelor complexe (funcţie sintactică subordonată cu un verb la un mod predicativ în structură ; cf. şi *Fiind bolnavă, n-a venit la şcoală*) :

"*În acest caz, rolul sintactic (de circumstanţial de cauză) revine întregului grup, nu numai lui a putea. Simpla prezenţă a conjunctivului, sinonim în situaţia dată cu infinitivul, nu ne îndreptăţeşte să procedăm mecanic împărţind această comunicare unică în două propoziţii*"[10].

Lucrurile nu sunt însă aşa de simple. În primul rând, infinitivul nu este sinonim, la nivelul sensurilor gramaticale, cu conjunctivul. Există, de asemenea, conectorul, ca marcator sintactic de predicativitate.Trebuia observat că avem a face cu un circumstanţial de cauză complex şi că acesta, ca tot ce e complex, e analizabil. Aşadar, *neputând să plece* = circumstanţial de cauză complex : *neputând* (verb simplu, modal, personal, tranzitiv, conj. a II-a, inerent activ, gerunziu, afirmativ); *să plece* = subordonată completivă directă. Fraza se delimitează astfel : *Neputând [1]/să plece [2]/ a telefonat*[1]/.

[8]Cf. *Ibidem*, pp. 14, 19
[9]Cf. Al. Graur, 1987, p. 40
[10]Guțu Romalo, 2013, p. 27

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)

Anumite probleme rămân însă de rezolvat: delimitarea inventarului verbelor de modalitate, cu includerea verbelor modale sinonime de tipul *se poate, se cade, se cuvine* …; precizarea statutului expresiilor impersonale ce ţin de modalitatea apreciativă : *e bine, e necesar, e sigur* …; distingerea valorilor modale de cele non-modale pentru unele verbe.

Delimitarea inventarului s-a făcut restrictiv: "*Dintre verbele discutate, treapta superioară de abstractizare au atins-o verbele a putea şi a trebui, a fi şi a avea*"[11].Deşi faptele de limbă sunt destul de diversificate, lucrările recente se limitează la acest inventar[12]. Un criteriu de simplificare a fost şi neutralizarea opoziţiei semantice de bază:

"*Deşi verbele a putea şi a trebui nu funcţionează, în toate utilizările lor cu valoare semantică modală, acestea au acelaşi comportament sintactic, funcţionând ca operatori, în toate apariţiile, pe lângă un alt verb care constituie suportul semantic*"[13].

2.2. Predicatul modal adverbial a fost denumit, aşa cum s-a văzut, fie predicat verbal, exprimat prin adverb, fie predicat adverbial. În cadrul predicatului verbal a fost descris de gramatica tradiţională ca "*predicat verbal exprimat printr-un adverb predicativ*"[14].

GALR, II, 2008 propune un subtitlu interogativ (*Există un predicat adverbial* ?[15]), oferind, ca în orice interogaţie, numai presupunerea unui adevăr.

Descrierea complexă a modalizării[16], permite ca, pentru adverbele de modalitate (*probabil, desigur, sigur, evident, bineînţeles*,…), să se adopte soluţia instituirii predicatului modal adverbial.

După cum se va vedea, adverbele de modalitate sunt operatori modali, exprimând modalitatea forte. Ei dobândesc predicativitate prin marcatorul sintactic (conectorul, aflat în precedenţa unui verb). Când nu sunt urmaţi de marcatorul sintactic, în orice alte tipuri de context (chiar în izolări, când se considera că reprezintă principale incidente), îndeplinesc funcţia sintactică de circumstanţial de modalitate. Conectorul, când nu se află în precedenţa unui verb, îşi pierde calitatea de marcator de predicativitate, utilizarea sa devenind superfluă.

Nu au lipsit criticile tranşante referitoare la încadrarea tradiţională:

"*Menţionăm în treacăt că încadrarea (de către Gram.Acad. şi nu numai...) a predicatului adverbial la predicatul verbal nu este logică pentru că şi Gram.Acad. acceptă că adverbul (...) este altă parte de vorbire decât verbul*

[11]V. Guțu Romalo, 2013, p. 25
[12]Cf. GBLR, 2016, pp. 400-401
[13]*Ibidem*, p. 400
[14]GLR, II, 1966, p. 71
[15]GALR, II, 2008, p. 252
[16]R. Zafiu, în GALR, 2008, pp. 702-727; cf și GBLR, 2016, pp. 631-635

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)

(...), ceea ce înseamnă că este un nonsens să spunem că predicatul verbal se exprimă prin adverb"[17].

Totuşi, acest lucru s-a perpetuat până astăzi în programele şi manualele şcolare.

GALRdescrie acest tip de predicat ca predicat simplu, cu referire la clasa "*construcţiilor modalizatoare (de atitudine propoziţională)*"[18].

De-a lungul timpului, cum se va vedea, această întrebare a primit mai multe feluri de răspunsuri. Dar, interesant este că şi la întrebarea ("decizia") gramaticii normative, s-au formulat răspunsuri negative:

"*În privinţa predicatului adverbial sau, altfel spus, a predicatului verbal exprimat prin adverbe şi locuţiuni adverbiale predicative, mă situez de partea celor care nu-l admit*"[19].

Pentru a ieşi din alternativa unor astfel de interpretări, trebuie făcute câteva referiri la gradele de modalizare în limba română.

Există, în primul rând, modalizarea gramaticală, realizată prin modurile gramaticale[20], care, la nivelul limbajului natural, se caracterizează printr-o intensitate slabă, chiar dacă o raportăm la semnificaţia clasică a modurilor. Astfel, în enunţul *Veneam la tine dacă mă chemai*, verbul este la modul indicativ (= acţiune sigură, reală), dar acţiunea este, de fapt, ireală: *n-am venit, fiindcă nu m-ai chemat*. Datorită acestui lucru, unii gramaticieni nu înscriu modul verbal printre marcatorii predicativităţii. Dar timpul, persoana, numărul (marcatorii admişi de fiecare dată) se manifestă ca atare numai în cadrul modului verbal.

La al doilea nivel de modalizare, intervin verbele (*pot, trebuie, se cade, se cuvine*...) care funcţionează ca verbe-operator. Ele participă la predicaţie numai prin complinirea semantică pe care o primesc de la alte poziţii actanţiale, manifestate la nivel propoziţional şi frastic (complement direct, subiect). Întrucât predicatele complexe astfel realizate angajează, de regulă, două moduri (*Trebuie să vină; Începe să plouă*; dar şi *... să poată să vină*), modul verbal trece în planul secund.

Al treilea nivel de modalizare este reprezentat de modalizatorii prin excelenţă, adverbele modale. Întrucât modalitatea este un marcator de predicativitate, iar în cazul adverbelor modale este vorba de o modalizare forte, ele se pot institui ca predicate când sunt urmate de marcatorul sintactic al predicaţiei, conectorul, aflat în precedenţa unui verb.

În istoricul problemei, cum se va vedea, s-au afirmat puncte de vedere contradictorii. Teoretic însă, există alternativa de a le considera

[17]C. Dimitriu, 2002, p. 1318
[18] GALR, II, 2008, p. 252
[19]C. Căpţână, 2007, p. 92
[20]Despre predicativitatea modurilor gramaticale, cf. GALR, II, 2008, p. 708

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)

predicate adverbiale sau, în mai mare măsură, predicate modale, împreună cu verbele care le urmează în mod obligatoriu.

Modalizarea forte se mai realizează prin deicticele afective, hortative, iusive. Aşa se explică de ce imperativul, care n-are în limba română opoziţii ale marcatorilor predicativi (persoană, număr, timp) este totuşi predicat. Aşa se explică şi de ce modurile nepersonale (infinitivul, supinul), când au valoare imperativă (îndemn, poruncă), sunt predicate. De asemenea, la fel se înţelege şi predicativitatea interjecţiilor. Valoarea lor predicativă nu rezidă în analogia cu verbul (deseori au fost numite predicate analogice), ci în capacitatea lor de a exprima modalitatea forte, care, prin intensitatea ei deictică, actualizează contextul extralingvistic în structurile discursului.

În enunţuri eliptice, imperative, întocmai ca verbele la moduri nepersonale şi ca interjecţiile, pot dobândi predicativitate şi alte adverbe: *Afară!, Aici!,* întocmai ca elementele altor părţi de vorbire, aflate în contexte similare: *Primăvară!, Libertate!...*

Adverbele de modalitate comportă două clasificări: semantică şi sintactică.

Conform clasificării semantice, există adverbe şi locuţiuni adverbiale care exprimă: a) siguranţa (*cu siguranţă, sigur, desigur, fireşte, bineînţeles, negreşit, cert, fără îndoială, fără doar şi poate...*); b) probabilitatea (*poate, pesemne, posibil, probabil...*).

Sintactic, indiferent de grupa semantică, unele acceptă verbul copulativ *a fi (sigur, cert, posibil, probabil...),* altele nu *(cu siguranţă, desigur, bineînţeles, fireşte, negreşit, fără îndoială, fără doar şi poate...).*

Cele mai multe gramatici de până acum au considerat predicate nominale adverbele şi dintr-o grupă semantică şi din cealaltă, dacă puteau fi precedate de verbul copulativ: *(e) sigur, (e) probabil, (e) cert...*

Alte studii au arătat că

"*atunci când adverbele de mod posibil, imposibil, probabil, sigur, evident, incontestabil, precis şi destul sunt folosite cu verbul copulativ este (e) care le precedă, formează împreună cu acesta expresii verbale impersonale, după care urmează tot subordonate subiective*"[21].

Gramatica normativă consideră că

„*Distincţia admit copula (Sigur că, probabil că) vs nu admit copula (De bună seamă că, Poate că) îşi pierde din relevană în momentul în care se admite o clasă de predicate adverbiale*"[22].

De-a lungul timpului, aşa cum s-a văzut, multe studii au considerat adverbele modale drept expresia unor predicate verbale [23] sau chiar

[21]Gh. Constantinescu-Dobridor, 2001, pp. 335-336
[22]GALR, II, 2008, p. 254
[23]*GLR, II*, 1966, p. 97

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)

adverbiale[24]. Există însă şi studii care le consideră simple adverbe de modalitate, determinanţi fără valoare predicativă, chiar atunci când sunt urmate de conjuncţia *că/să* [25].

S-a arătat că

"*Adverbele modalizante nu pot realiza funcţia de predicat, întrucât nu pot participa la nucleul predicaţional al unei propoziţii cu niciuna dintre cele două componente ale predicaţiei – lexicală şi gramaticală; pe de o parte, aceste adverbe sunt lipsite de autonomie semantică lexicală; pe de altă parte, nu dispun de capacitatea de a actualiza, de a situa în timp, realităţi aflate în afara timpului*"[26].

Argumente mai importante pe baza cărora li s-a contestat acestora calitatea predicativă au scos în evidenţă, în primul rând, faptul că ar fi singurele predicate "*care nu pot apărea niciodată în distribuţie cu un subiect*"[27].

O astfel de precizare nu ţine cont de existenţa predicatului verbal absolut, care presupune verbe absolvite de prezenţa subiectului *: Plouă de trei zile ; Miercuri se pleacă în excursie ; Mi s-a luat să mănânc mereu acelaşi lucru…*

Conjuncţia *că,* s-a arătat, invocată în susţinerea valorii predicative, nu introduce întotdeauna propoziţii, ci şi părţi de propoziţie, ceea ce înseamnă că implicarea ei în predicativizare nu este obligatorie, ci facultativă: *Maria sigur că vine; S-a îmbolnăvit poate că de supărare; Maria sigur vine; S-a îmbolnăvit poate de supărare*. De aici nu se poate trage însă decât concluzia că atunci când precedă un verb este conector propoziţional, în cazurile celelalte, nu. *Poate că* urmat de expresii non-verbale (*de supărare, mâine*…) are aceeaşi funcţionalitate ca şi *cică* (*zice că*), *parcă* (*pare că*). Prin urmare,

"*conjuncţia în cauză, apărută pe lângă adverbele în discuţie, fie prin analogie cu alte adverbe care pot intra în componenţa unor predicate nominale (...), fie prin analogie cu mijloacele lexicale de exprimare a modalităţii, anume prin analogie cu mătincă, parcă, cică nu este, în situaţiile luate în consideraţie, expresia unei relaţii de subordonare*"[28].

Eliziunea unui element de relaţie duce la instituirea unui raport de juxtapunere, cu păstrarea unităţilor sintactice, lucru ce nu se întâmplă la elidarea conjuncţiei *că*, întrucât de la două propoziţii se ajunge la una: *Maria desigur că vine – Maria, desigur, vine*; *Maria sigur că vine – Maria*

[24]V. Şerban, 1970, p. 112
[25]E. Teodorescu, 1964, p.72; cf. și G. Ciompec, 1985, pp. 21-22
[26]D. Irimia, 2008, p. 335
[27]E. Teodorescu, 1972, p. 93
[28] *Ibidem*, p. 97-98

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)

sigur vine. În acelaşi sens trebuie considerate şi locuţiunile semiadverbiale pe care le formează conectorul cu
semiadverbele*mai, chiar, nici, aproape,* fără ca acestea să fie considerate de cineva, vreodată, predicate: *Aproape că nu te mai recunosc; Chiar că aş merge şi eu; Mai că-mi vine să plâng*[29].

Că în enunţul respectiv conectorul nu predicativizează adverbul este adevărat, dar aceasta se întâmplă deoarece nu sunt îndeplinite ambele condiţii: semiadverbele respective n-au funcţie referenţială, prin urmare nu satisfac prima condiţie, aspectul funcţional. Aspectul semantic a fost descris de gramaticieni:

"*Întroducerea acestei conjuncţii după adverbul mai este obligatorie uneori, pentru exprimarea iminenţialităţii, în absenţa conjuncţiei adverbul exprimând durativitatea sau iterativitatea: Mai că ninge - Mai ninge. Acelaşi lucru se poate constata în unele contexte în care este ocurent adverbul aproape: Aproape că plouă (acţiunea este pe punctul de a se produce) – Aproape plouă (context ambiguu, aproape putând fi interpretat ca adverb de loc sau ca semiadverb care exprimă iminenţialitatea). După adverbul nici, de asemenea, conjuncţia că este obligatorie, dacă verbul care urmează este întrebuinţat la forma afirmativă: Nici că vrea"*[30].

Sunt citate, de asemenea, enunţuri din limbajul popular în care *că* este expletiv: *Că repede ai mai venit! Că bine zici!...*[31].

Fie că acestea fac parte din enunţuri mai ample (*Zău, că bine zici!)*, fie că nu, rolul lui *că* este, cum s-a văzut, de intensificator semantic, similar cu al locuţiunii semiadverbiale*chiar că*, prin care se subliniază iminenţa.

Concluzia că

"adverbele care exprimă modalitatea (...), anume cele care nu pot fi predicativizate cu a fi (...) sunt toate termeni determinanţi şi nu determinaţi, aşa cum sunt întotdeauna predicatele regente, deoarece nu ele sunt completate, ci ele completează cu indici modali întregul enunţ"[32]

se cere, aşadar, reconsiderată.

Alteori, reexaminarea acestor argumente [33] a scos în evidenţă analogia în ceea ce priveşte valenţele combinatorii cu adverbele care presupun verbul copulativ *a fi* (şi ele acceptă facultativ conjuncţia; aceasta poate preceda fie propoziţii, fie părţi de propoziţie: *Copilul sigur că citeşte - Copilul sigur citeşte; Avea alta sigur că mai bună).* Gramaticile transformaţionaleau optat pentru o altă soluţie [34]: li se conferă rol

[29]D. Irimia, 2008, p. 336
[30]A. Merlan, 2001, pp. 61-62
[31] *Ibidem*
[32]E. Teodorescu, 1972, p. 99
[33]G.G. Neamţu, 1986, p. 31-32
[34]E. Vasiliu, S. Golopenţia Eretescu, 1969, p. 71-75

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)

propoziţional, considerându-se nerelevanţi, totuşi, indicii de predicaţie, probabil prin analogie cu interjecţiile, unanim admise ca predicate, deşi n-au indici de predicaţie[35].

Se poate observa, de asemenea, că şi în enunţurile în care conectorul precedă o parte de propoziţie, nu i se anulează proprietăţile relaţionale: elipsa predicatului este presupusă, aşa încât se poate vorbi totuşi de existenţa propoziţiei, cum se întâmplă şi în alte situaţii: *Deşi bolnav, n-a lipsit - Deşi era bolnav, n-a lipsit*. De asemenea, toate enunţurile cu *că,* precedând alte părţi de propoziţie, pot fi rescrise, prin rearanjarea constituenţilor, conform structurii de bază: *Avea alta poate că mai bună – Poate că avea alta mai bună; Va veni din nou, poate că miercuri – Poate că va veni din nou miercuri.*

Sintetizând, există patru tipuri de contexte în care pot apărea adverbele de modalitate : a) urmate de conjuncţia *că,* în precedenţa unei subiective (*Maria sigur că pleacă; Maria poate că pleacă*); b) izolate prin virgulă (*Maria, sigur, pleacă; Maria, poate, pleacă*) ; c) ataşate direct verbelor, fără virgule, fără conector (*Maria sigur pleacă; Maria poate pleacă*) ; d) ataşate prin conector altor cuvinte din propoziţie, indiferent de funcţia sintactică a acestora (*Vine din nou, poate că mâine ; A plecat singură, poate că de supărare*).

Faţă de aceste contexte, poziţia gramaticii tradiţionale era aceasta:

"*Când sunt urmate de conjuncţia că se constituie în termeni regenţi (propoziţii regente) pentru subiective (...) când sunt izolate de restul propoziţiei şi nici nu sunt urmate de că formează principale incidente (...) când sunt neizolate de restul propoziţiei şi n-au nici conjuncţia că, nu mai sunt predicative, ci au funcţie de complemente circumstanţiale de mod*"[36].

Gramatica nomativă actuală, poate pentru a sugera un echilibru între opinii atât de divergente, operează o delimitare şi mai drastică a predicatului "adverbial", numai la primul tip de contexte: când se află în precedenţa unui conector şi a unei propoziţii subordonate subiective. Fără conector, îndeplineşte funcţia de circumstanţial de modalitate, iar în enunţurile cu conector expletiv se recurge la ignorarea acestuia.

Adverbele prezente în enunţuri eliptice, hortative, par a avea funcţia de predicat, dincolo de sfera predicatului modal ; adevăratele predicate sunt eliptice:

Voi, <u>înapoi</u> în casă! <u>Incet</u> la curbă! <u>Repede</u> la mine! <u>Înainte</u> spre cabană! – (Veniţi) înapoi în casă ! (Mergeţi) încet la curbă !, (Veniţi) repede la mine !, (Mergeţi) înainte spre cabană !

[35] cf. şi A. Merlan, 2001, p. 61
[36]Cf. G.G. Neamţu, 1986, p. 30

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)

S-a observat că acestea sunt "*intonate imperativ-predicativ, în cadrul unor propoziţii imperative*"[37].

Şi alte adverbe, cum sunt cele de confirmare, infirmare, par a îndeplini funcţia aşa-zisului predicat "încorporat":

"*Tipologia enunţurilor nestructurate, extreme de diversă, cuprinde şi adverbe de confirmare / infirmare / validare a predicaţiei, toate exprimând acte declarative: Da!, Nu!, Nici vorbă!*"[38].

Enunţutile respective sunt însă substitute propoziţionale.

În final, se poate arăta că, deşi descrie predicatul exprimat printr-un adverb de modalitate sub semnul întrebării, GALR îl edifică, de fapt, ca pe un predicat modal. Se pot da exemple:

"*Întrebarea priveşte adverbele şi grupurile prepoziţionale echivalente cu un adverb, care aparţin clasei construcţiilor modalizatoare (de atitudine propoziţională), exprimând atitudinea locutorului (certitudine/ incertitudine; aproximare, apreciere, modalizare deontică) în legătură cu o întreagă secvenţă propoziţională şi realizând tipul de structură modalizator + propoziţie (...) Funcţional, toate aparţin clasei modalizatorilor ...*"[39].

3. Concluzii

Predicatul modal, cu cele două subdiviziuni ale sale (modal verbal şi modal adverbial) este o expresie a predicativităţii gramaticale (semantice) pe care o presupun sensurile modale (epistemice, deontice, apreciative), urmate de compliniri la nivel propoziţional sau (în prezenţa unui conector) frastic. Edificându-se similitudinea semantică şi structurală dintre cele două tipuri de fapte de limbă,au fostidentificaţi marcatorii predicativităţii şi s-a ajuns la unificarea acestei poziţii sintactice.

Bibliografie

CĂPĂŢÂNĂ, Cecilia, 2007, *Sintaxa limbii române*, Craiova: Editura Universitaria Craiova.

CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, Gheorghe, 2001,*Gramatica limbii române*, Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică.

COTELEA, Vitalie, 2000, *Programarea în logică*, Chişinău: Editura Nestor.

DIMITRIU, Corneliu, 2002, *Tratat de gramatică a limbii române*, II, *Sintaxa*, Iaşi: Editura Institutul European.

GALR, I, II, 2008, (V. Guţu Romalo, coordonator), *Gramatica limbii române, I, Cuvântul, II, Enunţul*, Bucureşti: Editura Academiei Române.

[37]Gh. Constantinescu-Dobridor, 2001, p. 336

[38]GALR, II, 2008, p. 266

[39]*Ibidem*, pp. 252-253

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press

Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)

GBLR, 2016, (Pană Dindelegan, Gabriela, coordonator), *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic Gold.
GLR, II, 1966, (Graur, Alexandru; Avram, Mioara; Vasiliu Laura, coordonatori) *Gramatica limbii române, II, Sintaxa,* Bucureşti: Editura Academiei.
GRAUR, Alexandru, 1987, *Puţină gramatică*, Bucureşti: Editura Academiei.
GUŢU ROMALO, Valeria, 2013, *Periplu lingvistic. Studii şi reflecţii*, Bucureşti: Editura Academiei Române.
IRIMIA, Dumitru, 2008, *Gramatica limbii române*, Iaşi: Editura Polirom.
MERLAN, Aurelia, 2001, *Sintaxa limbii române. Relaţii sintactice şi conectori*, Iaşi: Editura Universităţii "Al. I. Cuza".
NEAMŢU, G.G., 1986*, Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.
ŞERBAN, Vasile, 1970, *Sintaxa limbii române. Curs practic,* Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică.
TEODORESCU, Ecaterina, 1964, *Adverbele predicative?* în LR, (XIII) 1964, nr. 4.
VASILIU, Emanuel, GOLOPENŢIA ERETESCU, Sanda, 1969, *Sintaxa transformaţională a limbii române*, Bucureşti: Editura Academiei.
ZAFIU, Rodica, 2008, "Modalizarea", în *GALR, II*, 2008, pp. 702-727.

BDD-A24384 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:08 UTC)